

Др Урош Станковић,*
Асистент са докторатом
Правни факултет, Универзитет у Новом Саду

ОРИГИНАЛНИ НАУЧНИ РАД
doi:10.5937/zrpfmi1983041S

UDK: 347(436)
Раd примљен: 22.03.2019.
Раd прихваћен: 09.05.2019.

КОМЕНТАР АУСТРИЈСКОГ ГРАЂАНСКОГ ЗАКОНИКА ПАВЛА ШЕРОГЛИЋА

Апстракт: У раду се говори о коментару Аустријског грађанског законика који је саставио адвокат Павле Шероглић (1800–1857). Аутор ће најпре говорити о датацији тог рукописа и његовом путу до Архива Српске академије наука и уметности у Сремским Карловцима. Затим ће бити речи о материјалу коришћеном за израду коментара и његовим структури и садржини. Биће дат и осврт на карактеристике Шероглићевог превода АГЗ-а. Писац ће анализирати настанак, распрострањеност и квалитет неких специфичних правних термина из коментара. Указаће и на мане превода АГЗ-а, уз навођење примера за сваку од њих. На крају чланка уследиће суд о коментару у целини, заснован на анализи која му је претходила.

Кључне речи: Аустријски грађански законик, Павле Шероглић, коментари закона, превод Аустријског грађанског законика.

1. Увод

У архивском фонду Карловачке гимназије, у којем се између осталог налази и рукописна заоставштина појединих њених ученика, чува се и једно сочињеније од 900 страна врло дугог наслова, који гласи *Грађанско право у ц.к. Хрватско-славонској и Србско-банатској Војничкој граници или Свеобшти грађански аустријски законик од год. 811 (sic!) на србски језик преведен, и с додатцима за житеље граничарске потребним допуњен*.¹ У питању је коментар Аустријског грађанског законика који је написао Павле Шероглић, први критичар Српског грађанског законика.

* ustankovic@pf.uns.ac.rs

1 На постојање овог дела скренула нам је пажњу госпођа Дијана Милиновић, архивисткиња Архива Српске академије наука и уметности у Сремским Карловцима, којој се овом приликом најсрдачније захваљујемо.

Настанак овог коментара и његов пут до Архива САНУ у Сремским Карловцима обавијени су велом тајне. Засигурно се може рећи да је сачињен између 1. јуна 1848. и 7. маја 1850. Да је тако, говоре две чињенице: прва је то што у коментару на члан 268 Шероглић каже да је последња инстанца за одлучивање о жалбама на одлуке туторског суда Дворски ратни савет, „или сада” Министарство рата (*Грађанско право*: стр. 179). Дворски ратни савет постао је Министарство рата 1. јуна 1848 (Regele, 1949: 81). Друга чињеница која би говорила у прилог горе поменутог датирања јесте то што се говорећи о законодавству Војне границе аутор позива на Основни граничарски закон из 1807, што значи да нови ОГЗ, од 7. маја 1850, у тренутку писања коментара још није био донет.

Сматрамо да је Шероглић дошао на идеју да пише коментар АГЗ-а најраније у другој половини 1849. Тада је јавности постало познато да се спрема званични превод АГЗ-а на српски (*Србске новине*, бр. 71/1849: 280), што би свакако правничке кругове навело на помисао да је потребан и коментар тога законика на српском језику.² Постоји једна индиција да је Шероглић своје дело писао од почетка 1850: текст који врло наликује његовим коментарима на чланове 199 и 786 АГЗ-а постоји у трећем издању *Приручника за аустријско опште грађанско право (Handbuch des österreichischen allgemeinen Civil-Rechtes)*, дела бечког адвоката Јозефа Елингера (1814–1877), који је из штампе изашао између 3. и 10. јануара 1850. (Ellinger, 1850: 121, 354; *Allgemeine Bibliographie* 1850: 11).

Након Шероглићеве смрти, коментар је био у рукама једног од његових нећака (Кречаревић, 1858: 26). Тај нећак врло вероватно је био каснији карловачки патријарх Герман Анђелић, са којим је Шероглић за живота био врло близак и којем је оставио своју библиотеку (Српски дневник 1858: бр. 29). Та библиотека се, по Шероглићевој жељи и слову Анђелићевог завештања, после смрти овог последњег нашла у Карловачкој гимназији (Дракић, Станковић, 2016: 1216, 1220; Браник, 1888: бр. 141). Да ли је њен део био и Шероглићев коментар, нисмо успели да утврдимо. Својевремено су постојали спискови архивалија Карловачке гимназије које је сачинио њен бивши професор Никола Радојчић (Петровић, 1956: 322), али су ти

2 Ова реченица намеће питање зашто Шероглић није сачекао објављивање тог превода, па писао коментар на већ преведени текст, него је сам преводио АГЗ. Можда је желео да да допринос стварању српске правне терминологије, која је, бар када је реч о појмовима који припадају правној теорији, била у повоју, и да буде први Србин коментатор АГЗ-а. Што се овог последњег тиче, није искључено да се Шероглић бојао да ће Божидар Петрановић, преводилац АГЗ-а, бити српски Цајлер; да ће уз превод аустријске грађанске кодификације објавити и њен коментар, као што је велики аустријски правник као референт Дворске законодавне комисије, задужене за израду АГЗ-а, био и његов први коментатор.

спискови данас, у најбољем случају, загубљени. Господин Чедомир Денић, некадашњи управник Архива САНУ у Сремским Карловцима, љубазно нам је саопштио да је Шероглићев коментар стигао у Архив као део грађе Гимназије (телефонски разговор са г. Чедомиром Денићем: 8. јануар 2018). Она је у Архив пренета 1950. и 1951. (Димић, 2010: 29, 31), тако да се коментар последњих 68 или 69 година чува у тој установи.

Текст који следи биће подељен на две целине: Шероглићеве коментаре на чланове АГЗ-а и Шероглићев превод аустријског грађанског кодекса.

2. Коментари на чланове АГЗ-а

У оквиру ове целине разматраћемо два питања – грађу коју је Шероглић користио за израду *Грађанског права* и својства и структуру његових коментара.

Убедљиво највише грађе за своје дело Шероглић је преузео из другог издања Елингеровог *Приручника* (1846).³ Елингерови коментари на чланове АГЗ-а сусрећу се у целом Шероглићевом коментару. Знатно ређе, али ипак често, Шероглић је користио тротомну књигу *Грађанско право ц. к. аустријске војске и покрајина Војне границе* (*Das bürgerliche Recht der k. k. Oesterreichischen Armee und der Militär-Grenz-Provinzen*, Wien 1827–1837). Њен аутор је Игњац Франц Бергмајр (1784–1853), саветник у аустријском Министарству рата и стручњак за војно право. На Бергмајрово дело Шероглић се ослања махом када говори о грађанском праву у Војној граници и приватноправном законодавству о припадницима војске (види нпр. *Грађанско право*: чл. 192, стр. 79; чл. 448, стр. 293–296; чл. 994, стр. 614; Bergmaur, 1827: 178; Bergmaur, 1829: 166–167; Bergmaur, 1833: 124). Бергмајрово штиво послужило је Шероглићу и за коментаре у којима се позива на канонско право (и католичко и православно) и анализира приватноправни положај свештенства (нпр. *Грађанско право*: чл. 56, стр. 47; чл. 573, стр. 373–374, чл. 761, стр. 482–485; Bergmaur, 1827: 129; Bergmaur, 1829: 284–285, 440–442). Бергмајр је Шероглићу служио за узор и код неких коментара који не припадају претходним двама областима, разасутих по целом *Грађанском праву* (нпр. чл. 130, стр. 101; чл. 765, стр. 497; чл. 1490–1492, стр. 890–891; Bergmaur, 1827: 238; Bergmaur, 1829: 449; Bergmaur, 1837: 72–76).

Остала дела која је Шероглић користио заступљена су много мање. Премда Шероглић у својој *Реплици на одговор господина Милоша Светића у Утуку III. језикословноме* (1847) често цитира Цајлера, његов утицај се у *Грађанском*

3 Елингера је, узгред, српским правницима онога доба због окренутости пракси препоручивао и Петрановић (Петрановић, 1850: 22).

праву препознаје код коментара на свега 14 чланова (дакле, мање од 1% одредби АГЗ-а). Они су у Шероглићевом коментару разбацани закључно са седамнаестим поглављем другог дела (*О уговорима уопште*)⁴ и не може се установити по којем критеријуму се писац *Грађанског права* на тим местима баш за њих определио (види нпр. *Грађанско право*: чл. 327, стр. 223; чл. 706, стр. 448; чл. 919, стр. 575; Zeiller, 1812a: 140; Zeiller, 1812b: 675; Zeiller 1812c: 117–118). Специфичности православног брачног права, о којима говори у неким члановима, Шероглић је преузео из *Канонске расправе о браку по учењу грчке источне цркве (Dissertatio canonica de matrimonio juxta disciplinam graecae orientalis ecclesiae*, објављена у Бечу 1786), чији је писац Самуел Клајн (1745–1806), унијатски свештеник из Трансилваније (вид. нпр. *Грађанско право*: чл. 55, стр. 46; чл. 62, стр. 51; чл. 101, стр. 83; Klein, 1786: 93–94, 98–99; 153–154) и дела смоленског епископа Партенија Сопковског (1717–1795) *О дужностима парохијских свештеника (О должностяхъ пресвѣтеровъ терѣвъ приходскихъ*, издање штампано у Будиму 1798) (*Грађанско право*: чл. 48, стр. 40; Сопковскій, 1798: 76).

Шероглић је од литературе вероватно користио и петотомно дело бечког професора права Јозефа Винивартера (1780–1848) *Аустријско грађанско право, систематски изложено и објашњено (Das Oesterreichische bürgerliche Recht, systematisch dargestellt und erläutert*, Wien 1831–1838). Такав утисак стиче се када се упореде коментари на чланове 361 и 1352 у *Грађанском праву* и Винивартеровом делу (*Грађанско право*: стр. 243 и 812; Winiwarter, 1832: 105–106; Winiwarter, 1838: 10). Са великим степеном вероватноће може се рећи да се у литератури коришћеној за израду *Грађанског права* нашао и *Теоријско-практични коментар Општег грађанског законика за све немачке наследне земље Аустријске монархије (Theoretisch-praktischer Kommentar über das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch für die gesamten deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie*, Wien 1818), дело Михаела Шустера (1767–1834), професора права на Универзитету у Прагу. Потврду те претпоставке пружа поређење коментара на чл. 35 АГЗ-а у *Грађанском праву* и Шустеровом коментару (*Грађанско право*: чл. 35, стр. 30; Schuster, 1818: 428).

У *Грађанском праву* се налази и изванредан број коментара који не потичу из неког од наведених дела. У тим коментарима препознаје се текст појединих извора. Није нам пошло за руком да откријемо да ли је те изворе Шероглић користио непосредно или посредно. Извори присутни у *Грађанском праву*

4 За референтан превод делова текста АГЗ-а на српски језик у раду је узет превод Драгољуба Аранђеловића из 1906. Места на којима смо због застареле правне терминологије били принуђени да одступимо од тог превода биће изричито означена.

могу се поделити на законике (аустријске и стране), законе (аустријске и стране) и аустријске подзаконске акте.

Од аустријских кодификација у *Грађанском праву* су се нашли Законик о грађанском поступку (1781) и Кривични законик (1803). Први од законика Шероглић је искористио у коментарима на чланове 1001 (о доказивању постојања зајма исправом о дугу), 1089 (о примени прописа о уговорима о размени и купопродаји на јавним лицитацијама) и 1391 (о арбитражном споразуму) (*Грађанско право*: стр. 618–619, 661, 833; *Gerichtsordnung*, 1781: чл. 93, стр. 41–42; чл. 114, 116, стр. 50–51; чл. 272–274, стр. 115–116). У коментару на члан 56 – у коме се говори о казнама за отмицу – види се одредба члана 81 Кривичног законика (*Грађанско право*: стр. 47; *Gesetzbuch*, 1815: 47–48).

За израду *Грађанског права* коришћена су два страна кодекса – Српски грађански законик и руски Кривични законик (*Уложеніе о наказаніяхъ уголовныхъ и исправительныхъ*, Санктпетербургъ 1845). Иако Шероглић нигде не помиње да је током рада на *Грађанском праву* консултовао СГЗ, то се јасно види из чињенице да многи правни појмови у оба текста имају исте, особене називе. На пример, *плодоуживање* и *плодоуживаоца* и Шероглић и Хаџић зову *уживање*, тј. *уживатељ* (*Грађанско право*: чл. 478, стр. 320; чл. 1228, стр. 734; чл. 1240, стр. 742; *Законникъ*, 1844: чл. 374, 376, стр. 68; чл. 380, стр. 69), за *накнаду штете* обојица кажу *наплата штете* (*Грађанско право*: чл. 912, стр. 572; чл. 932, стр. 582; чл. 1310, стр. 785; *Законникъ*, 1844: чл. 801, стр. 136; чл. 824, стр. 139), *сопственица* је у СГЗ *госпоја*, а код Шероглића *госпођа* (*Грађанско право*: чл. 1228, стр. 734; *Законникъ*, 1844: чл. 767, стр. 130), *адоптивни родитељи* и *усвојена деца* у оба текста су *поочим и/или помајка*, односно *посинак и/или поћерка* (*Грађанско право*: чл. 179–185, стр. 130–135; *Законникъ*, 1844: чл. 137, чл. 140, чл. 142, стр. 26–27) итд. Руски Кривични законик Шероглић је цитирао у коментару на члан 62 АГЗ-а, у којем је између осталог писао о казнама за склапање четвртог брака код православаца (*Грађанско право*: стр. 51; *Уложеніе*, 1845: чл. 2055, стр. 806).

Коментар на члан 1089 у *Грађанском праву* садржи део текст члана 18 аустријског Закона о поступку лицитације (1786) (*Грађанско право*: стр. 661; Wessely, 1840: 478). Шероглић је, по свему судећи, користио и аустријски Патент о меници (1763). Коментар на члан 471 у *Грађанском праву*, додуше, наликује Елингеровом коментару на тај члан, али потоњи, за разлику од Шероглића, не наводи да трговци могу наплатити своје потраживање продајом дужникове ствари коју имају у комисиону, што стоји у члану 44 Патента (*Грађанско право*: стр. 316; Ellinger, 1846: 256; *Wechsel-Patent*, 1763: стр. 35). У коментару на члан 450 *Грађанског права* препознају се део

текста члана 14 и целог члана 15 аустријског Општег закона о стечајном поступку (1781) (*Грађанско право*: стр. 298–299; *Allgemeine Konkursordnung*, 1781: стр. 13–14).

Део коментара на члан 63 АГЗ-а говори о томе да је у Русији и свештеницима и монасима дозвољено да оставе чин и врате се у световњаштво. Као извор за ту тврдњу Шероглић наводи девети том *Свода закона Руског царства*⁵ (*Сводъ Законовъ Россійской Имперіи*), с тим што аутор у вези с тим питањем упућује на чланове 243–265, а у *Своду* се о том предмету говори само у члановима 243 и 244 (*Грађанско право*: стр. 51–52; *Сводъ законовъ*, 1842: 50–51).

За израду *Грађанског права* искоришћени су следећи подзаконски акти: Уредба Дирекције за Војну границу од 15. јуна 1808. о несталој стоци (*Грађанско право*: чл. 389, стр. 258–259; Schöpfer, 1841: 214–215), Дворски декрет од 21. новембра 1812. о потраживањима камата (*Грађанско право*: чл. 1336, стр. 799; *Alphabetisches Register*, 1853: 114–115), Уредба Дворског ратног савета од 29. септембра 1827. о налазу блага у Војној граници (чл. 399, стр. 264–265; *Normalien-Sammlung*, 1857b: 728–729), Дворски декрет од 29. маја 1845. о покретним стварима трећег лица које се затекну код дужника приликом извршења (*Грађанско право*: чл. 456, стр. 304–306; *Jurisdictionsnorm*, 1862: 177), Циркуларна уредба од 18. новембра 1846. за четири команде Војне границе о кажњавању недозвољеног исељавања житеља Границе и њиховог недопуштеног боравка у иностранству (*Грађанско право*: чл. 32, стр. 25–28; *Normalien-Sammlung*, 1857b: 559, 562–565).

У *Грађанском праву* постоје коментари на 734 од укупно 1502 члана АГЗ-а. Коментара, у односу на број чланова има највише у поглављима *О заложном праву* (код 21 од 25 чланова), *О уговору о зајму*⁶ (код 17 од 18 чланова) и *О брачним уговорима* (код 44 од 50 чланова). Уопште их немају поглавља *О прибављању својине прираштајем* и *О уговору о послузи*⁷, а врло мало их има у глави *О грађанским законима уопште* (код 2 од 14 чланова) и *О уговору о остави* (такође код 2 од 14 чланова). Из оваквог распореда произлази да је Шероглић приликом одабира чланова које ће коментарисати водио рачуна о важности материје коју они регулишу. Тај закључак ипак није апсолутан, пошто, рецимо, поглавље *О уговорима на срећу* садржи више

5 У питању је званична збирка важећег законодавства Руског царства, сврстаног по тематици.

6 Превод наш.

7 Превод наш.

коментара него глава *О уговору о купопродаји*⁸ (прво поглавље код 16 од 26, а друго код 8 од 36 чланова).

У *Грађанском праву* нема коментара на две групе чланова: прва су они у којима се налази одређење неког правног појма (*Грађанско право*: чл. 291–293, стр. 208–209; чл. 971, стр. 602; чл. 1401, стр. 838) а друга одредбе чија формулација оставља мали простор за недоумице (*Грађанско право*: чл. 284, стр. 187; чл. 555, стр. 363; чл. 1502, стр. 898).

Шероглићеви коментари углавном су знатно скраћене верзије коментара чланова АГЗ-а из литературе којом се користио. Већим делом или у целости преузимао је готово искључиво коментаре који су у изворницима врло кратки (*Грађанско право*: чл. 96, стр. 81; чл. 753, стр. 475; чл. 910, стр. 571; Ellinger, 1846: 70, 372, 442). Тешко је установити којим начелима се Шероглић руководио одлучујући шта је од текстова изворника погодно за *Грађанско право*. Извесне правилности у том погледу ипак се могу уочити. Из преузетих коментара Шероглић је по правилу изостављао теоријска разматрања (*Грађанско право*: чл. 44, стр. 32; чл. 668, стр. 426; чл. 954, стр. 393; Ellinger, 1846: 46, 438; Zeiller, 1812b: 611–612), објашњења значења појединих речи из члана на који се коментар односи (*Грађанско право*: чл. 333, стр. 226; чл. 871, стр. 551–552; чл. 1230, стр. 735–736; Ellinger, 1846: 178, 424, 589) и посебна нормативна решења за поједине земље Хабзбуршке монархије (*Грађанско право*: чл. 27, стр. 21–22; чл. 383, стр. 254; чл. 450, стр. 297–299; Bergmayr, 1829: 95–102; Ellinger, 1846: 34, 237–241).

3. Шероглићев превод АГЗ-а

Ова целина рада посвећена је правним терминима у *Грађанском праву* и мањкавостима Шероглићевог превода АГЗ-а.

Разуме се да обим АГЗ-а онемогућава да у овом раду анализирамо све правне термине из *Грађанског права*. Стога смо се ограничили на изванредан број појмова који се одликују специфичношћу и припадају правној теорији. Правни термини из народног језика нису предмет наше анализе, јер је њен циљ оцена Шероглићеве умешности у правнотерминолошким питањима. Правни појмови биће сврстани по гранама грађанског права по пандектној систематици.

За својину Шероглић користи неубичајени термин *властност* (нпр. *Грађанско право*: чл. 819, стр. 520; чл. 1183, стр. 711; чл. 1498, стр. 890). Та реч у значењу својине појављује се у *словинско-италијанско-латинском речнику дубровачког фрањевца Јоакима Стулија (1729–1817)*, који у вези с њеном употребом упућује на скраћеницу *Br.gl.* Та скраћеница је у *Rječni-*

8 Превод наш.

ku hrvatskoga ili srpskoga jezika проширена у *Brev. glag.*, али у попису грађе коришћене за израду *Rječnika* је нема, тако да се не види из којег глагољског бревијара је узета (Stulli, 1806: 571; *Rječnik*, 1976: 541–563). У XIX веку *vlastnost* се сусреће у хрватској правној терминологији (*Obći austrianski zakonik*, 1853 (II): 142, 240; (III): 44; Pirka, 1877: 491). Та именица могла је настати додавањем наставка *-ост* на придев *властан*, чије је значење између осталог било *сопствен* (*Rječnik*, 1973: 183; Клајн, 2003: 179). Према томе, *властност* би била апстрактна именица која означава својство оног што је сопствено.

За окупацију Шероглић употребљава реч *освајање* (*Грађанско право*: нпр. чл. 381–383, чл. 253). Данашњим читаоцима свакако чудно звучи да се ствар *осваја*, али у време настанка *Грађанског права* таква конструкција у правним текстовима није била ретка. Навешћемо неке примере употребе *освајању* сличних појмова: у *Философији права* Јована Филиповића (1839) користи се *освојавање*; у члану 229 СГЗ-а стоји да се ничија ствар може *освојити*; један од превода коју за немачку реч *Zuiegnung* (присвајање), која се управо и јавља у АГЗ-у, нуди *Немачко-србски речник* Димитрија Исаиловића (1847) је *освојење* итд (Филиповић, 1839: 88–89; *Законникъ*, 1844: 43; Исаиловић, 1847: 1801). Реч *освајање* настала је додавањем наставка *-је* на трпни глаголски придев *освајан*. Неке глаголске именице са завршетком *-ње* означавају процес вршења радње; у ту групу глаголских именица без сумње спада и *освајање* (Ивановић, 2004: 97; Пипер, Клајн, 2014: 228). Шероглићев термин не изражава прецизно суштину појма окупације; она је резултат радње, а не процес, због чега би за њу прикладнији појам био *освојење*.

Детентор се у *Грађанском праву* појављује под крајње необичним називом *придржиматељ* (*Грађанско право*: нпр. чл. 366, стр. 251; чл. 471, стр. 315; чл. 958, стр. 395). Тај израз нисмо пронашли ни у једном другом тексту и могуће је да је он Шероглићева кованица. Почетак и завршетак *придржиматеља* лако је објаснити, али не и његову средину. Префикс *при-* поред осталог служи за изражавање временски ограничене радње, тако да је његова употреба у грађењу српске речи за детенцију сасвим оправдана. Општесловенски суфикс *-тељ* је *potina agentis*⁹ и његово коришћење у овом случају такође није спорно, јер је детентор вршилац радње (Ристић, 1982: 194; Клајн, 2002: 273–274). Међутим, како објаснити *држимати*, од којег би, према правилима лингвистике, *придржиматељ* био изведен додавањем горњег префикса и суфикса?

Завршетак *-имати* јавља се код итеративних глагола, попут *узимати*, *отимати*, *сажимати*, *поимати*. Дакле, *држимати* би било учестало

9 Лингвистички појам који означава назив вршиоца радње.

накратко држати, што се противи не само садржини појма детенције, него и духу српског језика – итеративи су несвршени глаголи и као такви стоје у опозицији према свршеним, а *држати* је глагол несвршеног глаголског вида. Једино место на којем смо наишли на облик *држимати* долази са хрватског језичког подручја. Ауторово објашњење шта се под тим глаголом подразумева додатно усложњава проблем, јер се из тог објашњења види да код *држимања* вршење радње мора да буде непрекидно, а не често понављано (Metikoš, 2003: 20).

Позната је прича да чланови Законодатељне комисије кнеза Милоша нису знали шта су службености и због тога направили грубу грешку у превођењу тог појма. Шероглић тај проблем није имао и у *Грађанском праву* тај правни институт зове се као и данас – *службености*. Наведени појам је у доба настанка *Грађанског права* већ био у употреби, о чему сведоче чл. 31 *Устројенија судова окружни* (1840) и СГЗ (*Сборникъ законъ*, 1840: 188; *Законникъ*, 1844: чл. 331–393, стр. 59–71). Полазећи од данашњег значења те речи, „својства онога што је службено”, помислили смо да је *службеност* језички промашај и вероватно лоше скована реч према немачком *Dienstbarkeit* (којем би одговарала непостојећа кованица *служивост*). Међутим, у Стулијевом *Rjecosloxju* одредница *Sluxbenost* упућује на *Slux-bu* (Stulli, 1806: 351).¹⁰ Према томе, *службеност* је значила и *служење*, и у том свом нашим савременицима непознатом значењу много је ближа суштини стварног права на туђој ствари које означава. Да ли је пак за њега и најадекватнији назив, о томе би се дало расправљати.

Термин за повериоца у *Грађанском праву* је кроатизам *веровник*¹¹ (*Грађанско право*, нпр. чл. 447, стр. 293; чл. 1367, стр. 819; чл. 1424, стр. 849). Он се средином XIX века појављивао и у српским текстовима, а познати правник Константин Богдановић залагао се за његову употребу у српском правном језику, наводећи да више одговара латинском оригиналу, пошто латински глагол *credo, credere* значи веровати, а не поверити (Богдановић, 1841: 284; *Свеобитный државо-законский листъ*, 1850: 1134; исти лист, 1851: 573, 591). Хрватски лингвиста Стјепан Бабић *vjerovnika* помиње као пример именице изведене од глагола додавањем наставка *-nik* на скраћену основу (свакако *vjerov-*) (Babić, 1986: 200).

Одустаницу је Шероглић назвао *казн за одустаницу* (*Грађанско право*: чл. 909–911). Таква конструкција је, у ширем смислу те речи, плеоназам,

10 Овде морамо да напоменемо да је у преводу Новог завета на „jezik slavno-ilirski izgovora bosanskog” из 1831. латинско *servitutum, servitutes*, у значењу ропства, преведено са *sluxbenost* (*Sveto pismo*, 1831: 149, 150).

11 Шероглић га наводи у екавском облику.

јер сама *одустаница* означава вид санкције. Осим тога, Шероглићева формулација указивала би на то да је *одустаница* синоним за *одустанак*, што никако није случај. Реч *одустаница*, упоредо са турцизмом *пишманлук*, може се пронаћи у СГЗ-у и Петрановићевом преводу АГЗ-а (*Законникъ*, 1844: чл. 551, стр. 98; Петрановић, 1849б: 189) и у тим текстовима има значење своте новца која се плаћа у случају одустанка од уговора. Према Стјепану Бабићу, *одустаница* спада у врло ретке речи настале додавањем суфикса *-аница* (Бабић, 1973: 59). Основа за њено грађење свакако је настала одбијањем завршетка *-ати* од инфинитива *одустати*. Излагање о *одустаници* завршили бисмо запажењем да је она језички врло добро сачињен термин, јер и неке друге именице са завршетком *-ица* означавају разна новчана давања (*жировница, нагоница, надница, напојница*).

Шероглићеве термини за прекомерно оштећење су *уштрб преко половине* (*Грађанско право*: чл. 1060, стр. 649) и *уштрб преко пол вредности* (чл. 1386, 1487). Та два термина су несумњиво настала превођењем немачког *Verletzung/Verkürzung über die Hälfte* и помало се значењски удаљавају од те синтагме; сасвим прецизан превод именице *Verletzung* је *оштећење*, а не *уштрб*. Сем тога, лингвисти би требало да процене колико су две горе наведене Шероглићеве конструкције у духу српског језика.

Пословођа без налога, термин који Шероглић користи за незваног вршиоца туђег посла (*Грађанско право*: чл. 418, стр. 273; чл. 517, стр. 342; чл. 1097, стр. 665), дослован је превод немачког *Geschäftsführer ohne Auftrag*. Исти назив у свом преводу АГЗ-а употребљава и Петрановић, док се у *Закону меничном Краљевства Унгарије и части к њој принадељећи* наилази на израз *безпуномоћни дејатељ* (Ђурковић, 1840: 22; Петрановић, 1849б, 69, 247).

Тазбинско сродство се у *Грађанском праву* назива *шогорство* (*Грађанско право*: нпр. чл. 40, стр. 32; чл. 66, стр. 56–61; чл. 595, стр. 389). Реч *шогор* до српског језика имала је заобилазан пут: немачки *Schwager* (шурак, пашеног и зет – сестрин муж) примљен је као *sógor* у мађарски и одатле дошао у српски. Помена *шогорства* има и пре и после *Грађанског права* – у члану 13 *Брачног узакоњенија* (рускословенског превода Патента о браку за Угарску из 1786) и у *Zborniku sadašnjih pravnih običaja u Južnih Slovena* Валтазара Богишића (*Брачное узаконеніе*: чл. 15; Bogišić, 1874: 203; Maretić, 1899: 49). Сама реч изграђена је тако што је суфикс *-ство* додат на именичку основу и припадала би групи именица са тим завршетком које означавају „разна привремена стања” (Клајн, 2003: 185–186). Шероглићу би се, истини за вољу, могло замерити што користи израз који језички не обухвата сва лица с којима се орођавамо склапањем брака, али та замерка могла би

се упутити и термину *тазбинско сродство*. Уосталом, и немачка именица *Scwägerschaft* у АГЗ-у се односи на шири круг тазбинских сродника од оних обухваћених *Schwager*-ом (*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*, 1811: чл. 65–66, стр. 22–23).¹²

На местима где се у АГЗ-у помиње *Ehehinderniß* (брачна сметња) у *Грађанском праву* стоји *сметање женидбе и удадбе, сметање и сметање женидбено* (*Грађанско право*: чл. 66, стр. 56; чл. 125, стр. 99; чл. 160, стр. 119). У погледу тог назива није владала шароликост само у Шероглићевом коментару него и у ондашњој правној литератури. У Филиповићевој *Философији* оне су *препињанија женидбе и удадбе и венчања препињанија*, у СГЗ-у *препоне брачне*, у *Начаткима црквенога права древнија православнија источнија цркве горњокарловачког епископа Евгенија Јовановића* (1802–1854) *препоне брака*, а у Петрановићевом преводу АГЗ-а *брачне препреке* (Филиповић, 1839: 123; *Законникъ*: чл. 134, стр. 25; Јовановић, 1844: 185; Петрановић, 1849 (I), 19, 37, 48). Шероглићеви термини можда су настали као буквалан превод са немачког, али је извор за њих могло бити и латинско *impedimenta matrimonii*, присутно у текстовима на том језику из средњег и новог века (нпр. *Sancti Thomae Aquinatis*, 1906: 96, 97, 111, 116, 119; *Nochneker*, 1621: на разним местима; *Sannig*, 1692: 208, 232, 233).

Низ сродника у сродству – линија – код Шероглића се зове исто тако (*Грађанско право*: чл. 65, стр. 53–54; чл. 125, 99). *Линију* можемо видети и у члану 13 *Брачног узакоњенија* и у делу *Право наследуја* (1823), које је потекло из пера чувеног правника и јавног радника Евгенија Ђурковића (1789–1874) (*Брачног узакоњение*, чл. 13; Ђурковић, 1823: 144). Хаџић и Петрановић одлучили су се за *лозу* (*Законникъ*, 1844: чл. 56, стр. 10; Петрановић, 1849а: 19, 38).

Лица која потичу једно од другог у *Грађанском праву* су *права линија*, а она која потичу од заједничког претка називају се *побочна (коса) линија*. И Хаџић и Петрановић за *лозу* кажу да је *побочна (коса)*, што би значило да се употреба те конструкције код Петрановића и Шероглића може приписати Хаџићевом утицају (*Законникъ*: чл. 56, стр. 10; Петрановић, 1849а: 12; *Грађанско право*: чл. 41, стр. 32; чл. 65, стр. 53; чл. 125, стр. 99). Придеви *права* и *побочна* за линију тако гласе и на немачком (*gerade Linie*, *Seitenlinie*) и на латинском (*linea recta/collateralis*). Латински језик има израз *linea obliqua* (коса линија) за побочну линију сродства. До писања овог рада мислили смо да је *Seitenlinie* једини немачки термин за тај појам, али нас је од тога разуверио један немачки текст из XVIII века, у којем постоји *schiefe*

¹² Свему овоме треба додати и да је застарело значење речи *Schwager* тазбински сродник уопште (*Adelung*, 1811: 1704).

Linie (коса линија) (Reiffenstuhel, 1717: 101; Kolb, 1729: 844; Schlegel, 1796: 6). Све ове чињенице намећу уздржаност код изношења става о томе са којег језика су превод *права*, *побочна* и *коса линија*.

Усходну и нисходну линију Шероглић у *Грађанском праву* назива *горња* и *дољна* (sic!) *линија*. По томе је, барем што се тиче грађе коју смо консултовали, оригиналан. У *Брачном узакоњенију* линије су *восходјашта* и *нисходјашта*, а Петрановић даје *усходну* и *нисходну лозу* (*Брачное узакоњение*: чл. 13; Петрановић, 1849а: 18, 38). Последњи облик је без икакве дилеме ближи немачком (*aufsteigende/absteigende Linie*) и латинском (*linea ascendentium/descedentium*) изразу за тај појам, али се не би могло казати да је Шероглић својим преводом промашио смисао поменутих правних термина.

Термини за два института наследног права – *нужни део* и *нужног наследника* – механички су преведени са немачког, па је *Pflichttheil* постао *дужностан дел*, а *Notherbe* *наслеђник*¹³ *нуждни* (*Грађанско право*: нпр. чл. 773, стр. 492; чл. 777, стр. 495; чл. 786, стр. 501). У вези са првим од поменутих термина треба приметити да му је, за разлику од Хаџића и Петрановића, Шероглић дао име које садржи особену разлику тог појма. Друга двојица напосто кажу *закони* (законски) *део*; тим изразом праве термилошку збрку и не изражавају смисао термина о којем је реч (*Законникъ*, 1844: чл. 477, стр. 85; Петрановић, 1849б: 147, 149, 151).

Шероглићев превод АГЗ-а пати од многих недостатака, од којих ваља издвојити неодговарајуће – погрешне преводе, термилошку недоследност, недовољну разуђеност терминологије и тежак стил писања.

Погрешних превода у *Грађанском праву* има толико да је врло тешко одабрати најбоље примере те мањкавости. Настајали су или додавањем речи којих у АГЗ-у нема и изостављањем оних које у изворнику постоје или пак избором погрешне речи за неки немачки појам.

Део члана 176 АГЗ-а који гласи *auf längere Zeit als ein Jahr zur Gefängnißstrafe verurtheilt wird* (*ако... буде осуђен на казну затвора дужу од године дана*) Шероглић преводи са *на дуже од једне године осуђен и утамничен буде*. Члан 1170 АГЗ-а садржи део у којем се каже: *Wenn ein Schriftsteller nach einem ihm von dem Verleger vorgelegten Plane die Bearbeitung eines Werkes übernimmt...* (*Кад какав писац предузме израду каквог дела по датом му плану од издавача...*), а у

13 У *Грађанском праву* Шероглић је често стављао ијекавске облике речи (нпр. *тјелесни*, *дјело*, *сусједи*, *примјетити*). Мишљења смо да је то поступање последица подражавања Вука Караџића, које су практиковали и неки други писци екавци (Ђура Даничић, Јован Суботић, Стојан Новаковић, Јован Јовановић Змај и др.) (Ивић, Кашић, 1981: 375). Кључни аргумент за ту тезу је податак да Шероглић пише *рјека* уместо *ријека*, а таква грешка у преношењу јата му се не би догодила да је рођени ијекавац.

Грађанском праву стоји *Кад се списатељ дјела ког прими, да се по предложном му плану напише...* (Ellinger, 1846: 108, 286, 556; Грађанско право: чл. 176, 128; чл. 1170, стр. 704; Аранђеловић, 1906: 24, 152).

Немачко *Forderung* (потраживање) Шероглић је превео као *дуг*. Велико изненађење због лошег превода елементарног правног појма још више се увећало када смо угледали да Шероглић као *дуг* преводи чак и сложеницу *Schuldforderung* (потраживање дуга) (Ellinger, 1846: 223, 340, 609; Грађанско право: нпр. чл. 427, стр. 277; чл. 677, стр. 430, чл. 1279, стр. 771), али и да се на неким местима види да преводилац добро зна шта је *Forderung* и преводи га на одговарајући начин (Грађанско право: чл. 518, стр. 342 – *шта једна страна од друге тражити има*; чл. 812, стр. 515 – *тражба*; чл. 1335, стр. 798 – *искати*). Исти је случај са немачким појмовима *Nachfolger* (следбеник) и *rechtmäßig* (законит). *Nachfolger* је у Грађанском праву готово свуда преведен као *наследник* (Ellinger, 1846: 277, 325, 342; Грађанско право: нпр. чл. 530, стр. 348; чл. 641, стр. 414; чл. 684, стр. 342), но у преводу члана 1140 АГЗ-а он се појављује као *слѐдећи држатељ* (Ellinger, 1846: 538; Грађанско право: чл. 1140, стр. 690). После низа погрешних превода немачког придева *rechtmäßig* са *праведан* (Ellinger, 1846: 74, 172, 271; Грађанско право: нпр. чл. 107, стр. 97; чл. 316, стр. 218; чл. 513, стр. 339), у преводу члана 1149 наилази се на адекватни српски еквивалент *законит* (Ellinger, 1846: 549; Грађанско право: чл. 1149, стр. 694). Да ли је у свим у овим случајевима преводица превелика жеља да буде оригиналан одвела у крупне грешке?

Већ из до сада изложеног може се приметити Шероглићева недоследност у коришћењу појединих правних термина. У Грађанском праву се, међутим, срећу много тежи примери терминолошке недоследности. Тако, рецимо, за немачку реч *Erblasser* (оставилац) Шероглић употребљава четири термина: *тестатор* (Ellinger, 1846: 285, 343, 401; Грађанско право, нпр. чл. 540, стр. 436; чл. 687, стр. 436; чл. 811, стр. 514), *умрли* (Ellinger, 1846: 364–365, 369; Грађанско право: нпр. чл. 731–733, стр. 462–464; чл. 735, стр. 465; чл. 744, стр. 470), *покојни* (Ellinger, 1846: 364; Грађанско право: чл. 733, стр. 463) и *покојни тестатор* (Ellinger, 1846: 364; Грађанско право: чл. 733, стр. 468). *Beschenkte* (поклонопримац) је и *онај, коме се поклон да* (Ellinger, 1846: 453; Грађанско право: чл. 941, стр. 587), и *онај, коме се поклон даје* (Ellinger, 1846: 459; Грађанско право: чл. 956, стр. 594), и *обдарени* (Ellinger, 1846: 455, 456; Грађанско право: чл. 947, стр. 589; чл. 950, стр. 590; чл. 955, стр. 593), и *онај, који је поклон добио* (Ellinger, 1846: 455; Грађанско право: чл. 948, стр. 589), и *поклон примивши* (Ellinger, 1846: 458; Грађанско право: чл. 954, стр. 593), и *онај, што је поклон добио* (Ellinger, 1846: 457–458; Грађанско право: чл. 952, 953, стр. 592). Израз *Verjährung* (застарелост) код Шероглића је *застарјелост* (Ellinger, 1846: 689, 707; Грађанско право, нпр. чл. 1449,

1450, стр. 865; чл. 1484, стр. 886), *пропадање* (Ellinger, 1846: 690, 695, 715; *Грађанско право*: нпр. чл. 1451, стр. 867; чл. 1465, стр. 873; чл. 1500, стр. 897), *пропадање кроз застарјелост* (Ellinger, 1846: 693; *Грађанско право*: чл. 1459, стр. 870), *пропадање права* (Ellinger, 1846: 713; *Грађанско право*: чл. 1497, стр. 895) и *време за пропадање права одређено* (Ellinger, 1846: 715; *Грађанско право*: чл. 1499, стр. 896).

Неколико година пре него што се подухватио писања *Грађанског права*, његов писац Хаџићу је пребацивао термилошка лутања и лоше превођење (Шероглић, 1845: 116–117; исти, 1847: 59–105). Текст *Грађанског права* је потврда ноторне чињенице да је лако критиковати, а тешко пронаћи право решење.

Термилошка неиздиференцираност је својервсна инверзија претходног недостатка *Грађанског права*. Наиме, у том волуминозном делу има и случајева да један српски појам означава више немачких. Пример за то била би *наследна маса*, која се користи за *Erbschafts-Masse* (наследна маса) (Ellinger, 1846: 344, 406; *Грађанско право*: чл. 689, стр. 437; чл. 821; стр. 521), *Masse* (маса) (Ellinger, 1846: 399, 610; *Грађанско право*: чл. 802, стр. 510; чл. 1280, чл. 772), *Nachlaß* (заоставштина) (Ellinger, 1846: 273, 372, 457; *Грађанско право*: нпр. чл. 535, стр. 351; чл. 756, стр. 477; чл. 951, стр. 591), *Verlassenschaft* (заоставштина) (Ellinger, 1846: 125, 334, 403; *Грађанско право*: нпр. чл. 224, стр. 153; чл. 658, стр. 420а; чл. 815, стр. 517), и *Erbschaft* (наследство) (Ellinger, 1846: 344, 406, 609; *Грађанско право*: нпр. чл. 690, стр. 437; чл. 820, стр. 520; чл. 1278; стр. 771).

Одлика Шероглићевог начина изражавања су предуге, компликоване језичке конструкције. На пример, немачко *öffentlichen Geschäftsträger* (јавни отправници послова) аутор *Грађанског права* преводи са *персоне дјела публична инострански народа одправљајуће*. Превод синтагме *Erklärung der Volljährigkeit* (проглашење пунолетства)¹⁴, из члана 282 АГЗ-а, гласи *проглашење малолетног, да је он пунолетан*. Део члана 967 АГЗ-а који гласи *Die wechselseitigen Forderungen des Verwahrers und Hinterlegers* (међусобна потраживања оставопримца и оставодавца)¹⁵ преведен је на следећи начин: *Што онај, који је дао, и овај, који је узео ствар на оставу, један од другог, да им се наплати, тражити имају* (Ellinger, 1846: 43, 136, 464; *Грађанско право*: чл. 38, стр. 31; чл. 252, стр. 170; чл. 967, стр. 599–600).

14 Превод наш.

15 Превод наш.

4. Закључак

На основу избора грађе помоћу које је *Грађанско право* написано и његових композиције и садржине, може се закључити да је тај коментар био практичног, а не теоријског карактера. Он показује да је његов писац био добар познавалац друштвених односа у Војној граници и културног нивоа њених становника, којима је коментар био намењен. У избору правних термина Шероглић је понекад био успешан, а понекад не. Ово друго чешће се догађало када се ослањао на сопствене лингвистичке способности, које, судећи по лоше направљеним правним изразима и озбиљним језичким недостацима *Грађанског права*, нису биле беспрекорне.

Мада *Грађанско право* обилује манама, остаје жал што није угледало светлост дана. Да јесте, свом аутору донело би славу првог српског коментатора АГЗ-а, много већу него што је има као први критичар СГЗ-а. Постојање коментара АГЗ-а на српском, и то средином XIX века, уздигло би српску правну теорију на много виши ниво, на ниво на којем би се приближила правној науци у много развијенијим земљама. Но како *Грађанско право* није објављено, можемо се дичити једном од првих грађанских кодификација у Европи, али не и коментаром АГЗ-а на српском.

Велику штету због необјављивања *Грађанског права* су, поред наше правне теорије, претрпели и изучаваоци српске правне терминологије. Један толико обиман рукопис, са обиљем правних термина, права је ризница за радове о развоју српског правног језика. Неки касније општеусвојени изрази у *Грађанском праву* бележе једно од својих првих појављивања у српској правној терминологији, неки вероватно бележе једино, а сви остали који нису стекли право грађанства показују колика је правнотерминолошка разноликост владала у српском језику средином XIX века. Због свега набројаног, значај *Грађанског права* је изузетан.

Литература/References

Adelung, J. C. (1811). *Grammatisch-kritisches Wörterbuch der hochdeutschen Mundart*. Wien: B. Ph. Bauer.

Allgemeine Bibliographie für Deutschland. (1850). Leipzig: Hinrichs'schen Buchhandlung.

Allgemeine Gerichtsordnung für Böheim, Mähren, Schlesien, Oesterreich ob, und unter der Enns, Steyermarkt, Kärnten, Krain, Görz, Gradista, Triest, Tyrol, und die Vorlanden. (1781). Wien: Johann Thomas Edlen von Trattnern.

Allgemeine Konkursordnung für Böhme, Mähren, Schlesien, Oesterreich ob, und unter der Enns, Steyermarkt, Kärnten, Krain, Görz, Gradista, Triest, Tyrol, und die Vorlanden. (1781). Wien: Johann Thomas Edlen von Trattner.

Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie. (1811). I. Wien: K. K. Hof- und Staats-Druckerey.

Allphabetisches Register über den Inhalt der drei Theile des allgemeinen österreichischen bürgerlichen Gesetzbuches. (1853). Wien: Aus der kaiserl. königl. Hof- und Staatsdruckerei.

Аранђеловић, Д. 1906. *Аустријски грађански законик*. Београд: Архив за правне и друштвене науке.

Babić, S. (1986). *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*. Zagreb: Jugoslaven-ska akademija znanosti i umjetnosti – Globus.

Babić, S. (1973). *Tvorba imenica sa završetkom –ica i –ice*. Zagreb: poseban otisak iz 13. sveska Radova Zavoda za slavensku filologiju.

Bergmayr, F. I. (1837). *Das bürgerliche Recht der k. k. Oesterreichischen Armee und der Militär-Grenz-Provinzen*. III. Wien: J. G. Ritters u. Mösle's sel. Witwe & Braumüller.

Bergmayr, F. I. (1833). *Das bürgerliche Recht der k. k. Oesterreichischen Armee und der Militär-Grenz-Provinzen*. II/3. Wien: J. G. Ritters u. Mösle sel. Witwe.

Bergmayr, F. I. (1829). *Das bürgerliche Recht der k. k. Oesterreichischen Armee und der Militär-Grenz-Provinzen*. II/1. Wien: J. G. Ritters u. Mösle sel. Witwe.

Bergmayr, F. I. (1827). *Das bürgerliche Recht der k. k. Oesterreichischen Armee und der Militär-Grenz-Provinzen*. I. Wien: J. G. Ritters u. Mösle sel. Witwe.

Богдановић, К. (1841). Критически преглед књиге: „Закони Унгаріе 1840 на србски преведени Павлом Арс. Поповичь, Адв. У Будиму писм. Свеуч. 1841”. Србски народный листъ. 36 (VI). 284–285.

Vogišić, V. (1874) *Zbornik sadašnjih pravnih običaja u Južnih Slovena*. Zagreb: Tisak Dioničke tiskare.

Браник. (1888). Нови Сад: Дружина Браника.

Брачно узаконеніе. (1786).

Wessely, J. (1840). *Handbuch des gerichtlichen Verfahren*. Prag: Gottlieb Haafe Söhne.

Winiwarter, J. (1838). *Das Oesterreichische bürgerliche Recht, systematisch dargestellt und erläutert*. V. Wien: J. G. Ritters u. Mösle's sel. Witwe und Braumüller.

Winiwarter, J. (1832). *Das Oesterreichische bürgerliche Recht, systematisch dargestellt und erläutert*. II. Wien: J. G. Ritters u. Mösle sel. Witwe.

Gesetzbuch über Verbrechen und schwere Polizey-Uebertretungen (1815). Wien: Kais. Kön. Hof- und Staats-Aerarial-Druckerey.

Грађанско право у ц.к. Хрватско-славонској и Србско-банатској Војничкој граници или Свеобшти грађански аустриски законик од год. 811 на србски језик преведен, и с додатцима за житеље граничарске потребним допуњен. Архив САНУ у Сремским Карловцима. Фонд Карловачка гимназија.

Die Civil- und Militär-Jurisdictionsnorm. (1862). Wien: Friedrich Manz.

Димић, Ж. (2010). *Преглед историјата САНУ у Сремским Карловцима*. Сремски Карловци: Културни центар Карловачка уметничка радионица; Бачка Паланка: ДНС Логос.

Дракић, Г., Станковић, У. (2016). Живот и дело Павла Шероглића. Први део – скица за биографију првог критичара Српског грађанског законика. *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*. 4 (L). 1213–1229.

Der Römisch-Kaiserlich in Germanien, zu Hungarn, und Böhheim Königl. Apostolischen Majestät, Erzherzogin zu Oesterreich erneuertes Wechsel-Patent (1763). Wien: Johann Thomas Trattnern.

Dr. V. (1877).

Ђурковић, Е. (1840). *Законъ мѣничный Кралѣвства Унгаріе и частій къ нѣой принадлежећи*. Пешта. Писмены Јос. Баймела, ц. к. Привілег. Прімаціал. Острогонскогъ Књигопечатателя.

Ђурковић, Е. (1823). *Право наследія*. Будим: Писмены Кр. Унѣверсітета Унгарскаго.

Ellinger, J. (1850). *Handbuch des österreichischen allgemeinen Civil-Rechtes*. Wien: Wilhelm Braumüller.

Ellinger, J. (1846). *Handbuch des österreichischen allgemeinen Civil-Rechtes*. Wien: Braumüller & Seidel.

Законникъ грађанскій за Княжество србско. (1844). Београд: у Књигопечатњи Княжества Србскогъ.

Zeiller, F. (1812c), *Commentar über das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie III/1*. Wien, Triest: Geistingers Verlagshandlung.

Zeiller, F. (1812b), *Commentar über das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie II/2*. Wien, Triest: Geistingers Verlagshandlung.

Zeiller, F. (1812a), *Commentar über das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie II/1*. Wien, Triest: Geistingers Verlagshandlung.

Ивановић, Н. (2004). Значења изведених апстрактних именица у српском језику (на материјалу из Речника САНУ и Речника МС). *Наш језик*. 1–4 (XXXVI). 86–99.

Ивић, П., Кашић, Ј. (1981). О језику код Срба у раздобљу од 1804. до 1878. *Историја српског народа V/2*. Београд: Српска књижевна задруга.

Исаиловић, Д. (1847). *Нѣмачко-србскій рѣчникъ*. Београд: Княжества србскогъ књигопечатњомъ.

Јовановић, Е. (1844). *Начатки церковнаго права древныя православныя восточныя церкви*. II. Нови Сад: Писмены Екаѣтерине Јанковића Вдове.

Клајн, И., Пипер, П. (2014). *Нормативна граматиѣа српског језика*. Нови Сад: Матиѣа српсѣа.

Клајн, И. (2003). *Творба речи у савременом српском језику. Суфиксација и конверзија*. Београд: Завод за уѣбениѣе и наставна средства; Институт за српски језик САНУ; Нови Сад: Матиѣа српсѣа.

Клајн, И. (2002). *Творба речи у савременом српском језику. Слагање и префиксација*. Београд: Завод за уѣбениѣе и наставна средства; Институт за српски језик САНУ; Нови Сад: Матиѣа српсѣа.

Klein, S. (1786). *Dissertatio canonica de matrimonio juxta disciplinam graeae orientalis ecclesiae*. Vindononae: Josephi nob. de Kurzbeck.

Kolb, G. (1729). *Examen juris canonici juxta V. libros deceretalium*. Viennae (издавач није означен на књиѣи).

Кречаревић, П. (1858). Павле Шероглићъ. *Шестый программъ Велиѣе гимназиѣе карловачѣе за школску годину 1858*. Сремски Карловци: Митрополитско-гимназијална типографија.

Maretić, T. (1899). *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: Knjižara L. Hartmana (Kugli i Deutsch).

Metikoš, M. (2003). *Estimacija položaja mobilnog robota temeljena na karti prostora*. Zagreb: sopstveno izdanje.

Normalien-Sammlung für Militär-Gerichte. (1857b). II. Gratz: Leykam's Erben.

Normalien-Sammlung für Militär-Gerichte. (1857a). I. Gratz: Leykam's Erben.

Obći austrianski gradjanski zakonik proglašen patentom od 29. Studenoga 1852. u kraljevinah Ugarskoj, Hèrvatskoj i Slavonii, sèrbskoj Vojvodovini i tamiškom Banatu. (1853). Веџ: Iz c. kr. dvorske i dèržavne štamparie.

Петрановић, Б. (1849б). *Свеобштиѣ грађанскій законикъ за све нѣмачке наслѣдне земљѣ Аустријске монархіе.* II. Беч: Писмены ц. к. дворне и државне печатнѣ.

Петрановић, Б. (1849а). *Свеобштиѣ грађанскій законикъ за све нѣмачке наслѣдне земљѣ Аустријске монархіе.* II. Беч: Писмены ц. к. дворне и државне печатнѣ.

Петровић, К. (1956). Једно раздобље из живота и рада професора д-р Николе Радојчића. *Зборник за друштвене науке Матице српске.* 13/14. 321–323.

Pirka, I. (1877). Još jedna o dokaznom teretu kod takozvane negativne tužbe po §. 523. o. g. z. *Mjesečnik Pravničkoga društva u Zagrebu.* III. 487–491.

Reiffenstuhel, A. (1717). *Jus canonicum universum clara methodo juxta titulos quinque librorum decretalium.* IV. Venetiis: Antonium Bortoli.

Ристић, С. (1982). Морфема –тељ– у савременом српскохрватском језику. *Наш језик.* 4–5 (XXV). 189–230.

Regele, O. (1949). *Der österreichische Hofkriegsrat.* Wien: Österreichischen Staatsdruckerei.

Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. (1976). Sv. 97 (XXIII). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. (1973). Sv. 87 (XXI). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

Sannig, B. (1692). *Scholae canonice seu universi juris canonici.* II. Pragae: Impensis Joanis Ziegeri.

Свеобштыѣ државо-законскій и правительственный листъ за Царевину Аустријску. (1850). (1851). Беч: Ц. кр. дворска и државна штампарија.

Sveto pismo Novog' zakona (1831). II. Budim 1831: Slovima i troshkom Kraljev. Mudroskupshtine мацхарске.

Сводъ Законовъ Россійской Имперіѣ. IX. (1842). Санктпетербургъ: Въ Типографіѣ Второго Отдѣленія Собственной Его Императорскаго Величества Канцеляріи.

Сборникъ законѣ и уредбѣ, и уредбены' указа изданы у Княжеству сръбском. (1840). Београд: Печатано у Кнѣгопечатни Княжества сръбскогъ.

Сръске новине (1849). Београд: Милош Поповић, Јаков Игњатовић.

Сръски дневник (1858), бр. 29.

Сопковскій, П. (1798). *О должностяхъ пресвѣтеровтерѣвъ приходскихъ.* Будим.

Stulli, J. (1806). *Rjecoslojje slovinsko-italiansko-latinsko.* Dubrovnik: sopstveno izdanje.

Уложеніе о наказаніяхъ уголовныхъ и исправительныхъ (1845). Санктпетербургъ: Въ Типографіи Второго Отдѣленія Собственной Его Императорскаго Величества Канцеляріи.

Филиповић, Ј. (1839). *Философія права'.* Београд: При Княжества сръбскогъ кнѣгопечатни.

Hochneker, A. (1621). *Matrimonii impedimenta.* Dilingae: Vdalricvm Rem.

Шероглић, П. (1847). *Реплика на одговоръ Господина Милоша Светића у Утуку III. Ёзыкословноме или Прегледъ II Законика грађанскогъ за Сербію.* Нови Сад: I Каулицій.

Шероглић, П. (1845). Прегледъ Законника Грађанскогъ за Княжество Сербію, 25. Марта 1844. обнародованогъ. *Бачка вила.* 4. 114–187.

Schlegel, G. (1796). *Von Landesherrlichen Dispensationen bey ehehinderlichen Verwandtschaften in Chursachen.* Leipzig: Dykschen Buchhandlung.

Stopfer, M. (1841). *Lehrbuch über die Militär-Grenz-Verwaltung des österreichischen Kaiserthums.* Gratz: J. A. Rienreich.

Schuster, M. (1818). *Theoretisch-praktischer Kommentar über das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch für die gesammten deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie.* Prag: Scholl'schen Buchdruckerei.

Uroš Stanković, LL.D.
Teaching Assistant,
Faculty of Law, University of Novi Sad

PAVLE ŠEROGLIĆ'S COMMENTARY ON THE AUSTRIAN CIVIL CODE

Summary

The article presents the commentary on the Austrian Civil Code written by the first reviewer of Serbian Civil Code Pavle Šeroglić (1800–1857). As shown by the contents of some of its parts, the commentary was made between 1 June 1848 and 7 May 1850. In the process of writing the commentary, Šeroglić used both literature and legal acts. The book Šeroglić most frequently relied on was the work titled "Manual for Austrian General Civil Law" (Handbuch des österreichischen allgemeinen Civil-Rechtes, Wien 1846), written by the Vienna lawyer Joseph Ellinger. The legal acts used in the commentary included Austrian and foreign codes and legislative acts, as well as Austrian by-laws.

The commentary contains explanatory texts on 734 out of 1502 articles of the Austrian Civil Code. Most of the explanatory texts were placed in the titles on lien law, loan contract and marriage contract. On the other hand, Šeroglić provides no commentary at all in titles dedicated to bailment contract, commodatum contract and accession as a mode of acquiring property. The majority of Serbian legal terms present in the commentary had already existed in Serbian legal language but some of the expressions used by Šeroglić were literally translated from German. There are also terms probably coined by Šeroglić himself. Šeroglić's commentary has several defects: wrong translations, terminological inconsistency, insufficiently differentiated terminology, and complicated writing style.

Based on the sources that Šeroglić used in writing the commentary and the structure of its text, it may be concluded that the commentary was primarily intended for practice rather than theoretical consideration. Judging by the contents of the commentary, its author was well acquainted with social environment and the level of education of the intended readership, the inhabitants of the Military Frontier. However, Šeroglić did not excel at language skills, the proof of which are mistranslations and wrongly coined legal terms.

Key words: *Austrian Civil Code, Pavle Šeroglić, commentaries on laws, translation of the Austrian Civil Code.*